

формуванню чіткої зовнішньополітичної ідентичності Польщі та налагодженню відносин із країнами, що були зацікавлені у розвитку Східного виміру європейської політики та зміцненні євроатлантичної складової. Гарантії безпеки території дали і економічний та соціальний ефект присутності в НАТО. Польська економіка і суспільство набули іміджу стабільного і передбачуваного ринку, котрий дотримується норм міжнародного права та стандартів у сфері прав людини, демократії та вільної торгівлі. Республіка Польща ефективно застосувала переваги членства у НАТО і розвинула свою безпекову політику до рівня, коли її роль і місце «творця» регіональної міжнародної безпеки досягло загального визнання, не дивлячись на активні дискусії з даного питання в польському та європейському політикумі.

Список використаної літератури

1. Тимків Я. Теорія і практика сучасної європейської політики безпеки : приклад Польщі : навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. 224 с. URL: <https://ena.lpnu.ua/bitstream/ntb/11535/1/Yaropolk%20Tymkiv%20Security%20Study%20ukr.pdf>
2. National Security Strategy of the Republic of Poland. Warsaw, 2007. URL: <https://www.files.ethz.ch/isn/156796/Poland-2007-eng.pdf>
3. National Security Strategy of the Republic of Poland. Warsaw, 2020. URL: https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/National_Security_Strategy_of_the_Republic_of_Poland_2020.pdf
4. Polska na arenie. Galop do Kopenhagi. *Rocznik strategiczny*. 2002/2003. Warszawa : SCHOLAR, 2003. P. 350–371. URL: https://wnpism.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/06/17_2003.pdf
5. Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej od 4 stycznia 2000 r. URL: https://www.wojsko-polskie.pl/awl/u/79/e9/79e9dca3-b3f6-41a6-aa92-00e8ef1b61e9/strategia_bezpieczenstwa.pdf

Олександр РУДІК

*к.політ.н., доц., доц. кафедри
історії та політичної теорії,
НТУ «Дніпровська Політехніка»*

ВСЕОСЯЖНА СТІЙКІСТЬ ЯК НОВЕ ОСНОВНЕ ЗАВДАННЯ НАТО

На Брюссельському саміті в 2021 р. лідери держав-членів НАТО звернулися до Генерального секретаря Єнса Столтенберга з проханням очолити процес розробки наступної Стратегічної концепції Альянсу [5]. За останнє десятиліття світ докорінно змінився, стратегічна конкуренція зростає, тому настав час оновити Стратегічну концепцію, в якій будуть визначені виклики безпеки, з якими стикається Альянс, і окреслені політичні та військові завдання НАТО. Документ буде побудовано на актуальних ключових елементах чинної Стратегічної концепції, яка була прийнята на Лісабонському саміті НАТО в 2010 р.

У межах процесу внутрішніх консультацій цільовою групою НАТО, була підготовлена доповідь «Один плюс чотири: планування майбутнього НАТО в епоху потрясінь» [8]. Доповідь стала результатом обговорень та письмових внесків незалежних неурядових учасників з усього Альянсу, зокрема низки дослідницьких інститутів з питань політики, які взяли участь в роботі цільової групи. Автори доповіді наголошують на її незалежному статусі та відсутності фінансової чи іншої підтримки від будь-якої зацікавленої сторонньої сторони.

В доповіді наголошується на тому, що нова Стратегічна концепція НАТО має бути сформована на основі підходу, який отримав назву «один плюс чотири». Один – це згуртованість Альянсу, яка має бути центральною стратегічною основою нової Концепції. Після цього НАТО має бути зорієнтована на поточні та майбутні виклики, багато з яких є нетрадиційними та непередбачуваними. Такий підхід вимагатиме від НАТО не лише оновлення та модернізації своїх трьох основних завдань – колективної оборони, кризового регулювання та безпеки на

основі співробітництва – а й додання четвертого завдання: розбудови всеосяжної стійкості до руйнівних загроз суспільствам союзників Альянсу [8, v].

Зростаюча потреба в оперативній імплементації концепції стійкості – здатності передбачати, запобігати і, в разі необхідності, захищати від збоїв та руйнувань критично важливі функції сучасних суспільств – стала викликом нарівні з іншими основними завданнями НАТО. Це є важливим для трьох інших завдань Альянсу: колективної оборони, кризового регулювання та безпеки на основі співробітництва [6]. Однак, зазначається у доповіді, концепція стійкості не була належним чином інтегрована у процес планування чи оперативну діяльність НАТО і ніколи не виходила за межі вузьких базових вимог для кожної країни [8, р. 14]. Концепція всеосяжної стійкості покликана дати відповідь на виклики, які не вирішуються належним чином іншими основними завданнями Альянсу. І зусилля НАТО поки що зраджують статичне розуміння стійкості, яке охоплює широкий спектр динамічних взаємозв'язків. Автори доповіді, розуміючи певне «небажання деяких створювати четверте основне завдання», але, водночас, враховуючи важливість стійкості у сповненому потрясінні світі, все ж закликають лідерів Альянсу переглянути свої позиції та створити таке четверте основне завдання [8, р. 14].

НАТО має вийти за межі показників для кожної країни та адаптувати більш комплексний підхід, який охоплює та операціоналізує концепції демократичної стійкості, спільної стійкості та подальшої (майбутньої) стійкості, що взаємно підсилюють одна одну. Останніми роками чимало стратегічних дискусій зосереджено на конкуренції між так званими великими державами «great power», яка виходить за межі традиційних атрибутів влади та могутності й дедалі більше зосереджується на формах правління. Великі і малі противники демократії продають автократію як «ефективну», рекламують власні недемократичні політичні системи та використовують широкий спектр інструментів, щоб поглибити тріщини у фундаменті демократії та підірвати довіру до неї. Автократи та диктатори усіляко підтримують неліберальні демократії, а їхні моделі починають наслідувати інші. З огляду на це, основне значення демократичної стійкості полягає в тому, що саме вона має стати основою нової міжнародної системи та міжнародної конкуренції [8, р. 4]. Спільна і подальша стійкість є однаково важливими [3].

У статті 3 Вашингтонського договору союзники зобов'язуються зміцнювати стійкість проти збройної агресії шляхом «постійного і ефективного вдосконалення власних можливостей та взаємодопомоги» [9]. До цього часу зусилля НАТО щодо стійкості шляхом запровадження базових вимог для кожної країни були зосереджені на «вдосконаленні власних можливостей», тобто на самодопомозі. Прийняття всеосяжної стійкості надасть значення взаємодопомозі. Стаття 3 також забезпечує основу для співпраці НАТО щодо стійкості з урядами країн-партнерів і приватним сектором.

Кожна держава-член НАТО несе основну відповідальність за забезпечення стійкості свого власного демократичного суспільства. В доповіді наголошується, що стійкість починається вдома. Проте в епоху потенційно катастрофічного тероризму, мережевих загроз і руйнівних кібератак, жодна нація не залишається вдома одна. Сьогодні лише декілька критичних інфраструктур, які забезпечують критично важливі функції окремої країни, обмежені національними кордонами цієї країни. Потужні зусилля в одній країні можуть мало означати, якщо сусідній союзник є слабким. Отже, уряди, які звикли захищати свої території, також повинні мати можливість захистити свої зв'язки – життєво важливі артерії, які є джерелом життя сучасних відкритих суспільств. Стійкість ніколи не буде досягнута на основі кожної конкретної країни. Союзники, які залежать від взаємних потоків людей, енергетичних ресурсів, товарів і послуг, мають перейти від базових вимог для кожної країни до спільної стійкості шляхом встановлення разом показників, які можуть забезпечити їхню взаємну безпеку. Показники мають охоплювати не лише критичну інфраструктуру, але й ключові галузі, фінансові потоки, стратегічні порти та транспортні/приймальні вузли, ланцюги поставок, комунікаційні та інформаційні мережі та інші елементи сполучної тканини, яка пов'язує найважливіші суспільні функції союзників.

Вищезазначене привело авторів доповіді до формування концепції подальшої стійкості, яка має два компоненти: просторовий і часовий. Просторовий компонент по суті означає проектування спільної стійкості на партнерів, які не є членами НАТО. В доповіді акцентовано увагу на важливість просторового компонента на прикладі України, яка «використовується Росією як експериментальна лабораторія для гібридних загроз і руйнівних атак на найважливіші суспільні функції» [8, р. 15]. Після військового втручання Росії в Україну в 2014 р. російські хакери докладали невпинних зусиль, щоб послабити Україну та призупинити її зусилля щодо більш тісного зв'язку із Заходом, атакуючи критичну інфраструктуру країни, виводячи з ладу електричні мережі, системи метро та аеропорти. Оскільки Україна на той час значною мірою була не в змозі адекватно відповісти, Росія також використовувала Україну як корисний полігон для випробування своїх можливостей кібервійни.

В умовах повномасштабної російської агресії в НАТО допомогли Україні стати більш стійкою до таких атак [4]. Однак, в Альянсі не мають сприймати таку допомогу як «одноразову» або ситуативну в період гострої кризи, що мине. Союзники повинні думати про неї як про постійну, невід'ємну частину місії НАТО й надалі. Помітний поступ в цьому напрямі вже є. Так, 4 березня 2022 р. однотайним голосуванням 27-ми країн-спонсорів в Керівному комітеті Об'єднаного центру передових технологій з кіберзахисту НАТО (NATO CCDCOE, м. Таллінн, Естонія) Україна була прийнята до складу Об'єднаного центру як учасниця-контрибуторка [10]. Участь України посилить обмін кібер-досвідом з іншими країнами-учасницями.

Україна – не поодиноким приклад. По всій південній та східній периферії Європи руйнівні виклики слабким демократіям можуть щоразу більшими хвилями накочуватись на територію НАТО. Автори доповіді вважають, що ці приклади мають активізувати зацікавленість НАТО в проектуванні спроможності щодо стійкості до вразливих демократичних партнерів. Союзники по НАТО мають поділитися з партнерами підходами та оперативними процедурами щодо стійкості суспільства, щоб поліпшити демократичну стійкість до корупції, психологічної та інформаційної війни, втручання у вибори чи в у функціонування демократичних інститутів, а також збоїв у кібер-, фінансових та енергетичних мережах та інших критичних інфраструктурах. Колективні зусилля союзників щодо стійкості в зазначених вище сферах слід по можливості поширити на критично важливих партнерів НАТО та ЄС [8, р. 15]. Очевидно, що досягнення уразливими суспільствами більш високого рівня стійкості суттєво ускладнює діяльність зловмисних державних і недержавних суб'єктів з провокування та підтримки нестабільності, необхідної їм для успіху.

Як вже зазначалось, подальша стійкість має також й часову компоненту, як мислення та дії наперед у часі, тобто передбачення руйнівних викликів, що можуть виникнути, і діяльність щодо запобігання їм, пом'якшення їх або адаптації до них. На думку авторів доповіді, це ще одна причина розглянути можливість створення Управління загальних оцінок НАТО (NATO Office of Net Assessment) [8, р. 15]. В Міністерстві оборони США таке управління існує ще з початку 1970-х рр. [7]. Це сприятиме зусиллям НАТО та країн-партнерів щодо пом'якшення наслідків для безпеки, спричинених зміною клімату та дизруптивними технологіями, та адаптації до них.

Агресивні кібер-операції, перебої в ланцюгах поставок, пов'язаних з обороною, і пандемія COVID-19 актуалізували необхідність надання Альянсом ефективнішої відповіді нетрадиційним викликам безпеці суспільств і людей. Всеосяжна стійкість також включатиме зусилля з протистояння гібридним атакам на суспільства та політичну волю держав-членів НАТО. На НАТО також вплине глобальне потепління. Щоб впоратися з цією глобальною проблемою, збройні сили НАТО мають бути готовими до вирішення аварійно-рятувальних та логістичних завдань [8, р. 15].

Стійкість не обов'язково повинна бути роботою лише для НАТО. Поглиблене співробітництво між НАТО та ЄС дає можливість використовувати об'єднані ресурси обох організацій у спільній справі. Більшість держав-членів ЄС (21 країна) також є членами НАТО. Значна частка проблеми стійкості пов'язана з цивільними установами та приватною

інфраструктурою, багато з яких інтегровані в структури та процеси ЄС. НАТО і ЄС вже тісно співпрацюють з питань стійкості, пов'язаних із захистом критичної інфраструктури [1, р. 5], тож вони повинні поширити цю співпрацю на питання демократичної, спільної та подальшої стійкості.

Під час холодної війни в НАТО знали, де знаходиться лінія фронту. Після холодної війни в Альянсі сподівалися, що лінії фронту більше не буде. Сьогодні союзники по НАТО зосереджені на фронтних викликах на східному та південному флангах Альянсу [2]. Однак, зазначається у доповіді, в епоху потрясінь лінія фронту може бути де завгодно. Це може бути польсько-російський кордон, Гранд базар Стамбула, аеропорт Франкфурта, ланцюжки постачання їжі в Італії, трансатлантичні підводні кабельні лінії, Інтернет, метро Вашингтона чи гребля Гувера в штаті Невада. Розбудова стійкості до руйнівних загроз є основним спільним завданням для Північної Америки та Європи. В доповіді зазначається, що протягом чверті століття мантрою НАТО була така: «поза зоною відповідальності». Сьогодні, наголошують автори, це має бути «поблизу або там, де біда» [8, р. 16].

В доповіді робиться висновок, що узгодження нового основного завдання всеосяжної стійкості обіцяє стати найбільш інноваційною та перспективною особливістю нової Стратегічної концепції НАТО. Це та інші основні завдання взаємно підсилюються. Колективна оборона та стримування залишаються центральними в цілях НАТО. Однак вони будуть більш надійними, якщо демократії держав-членів та партнерів НАТО будуть більш стійкими. Багатьом кризам вздовж кордонів НАТО неможливо запобігти або впоратися з ними лише військовими засобами, тому введення в дію концепцій спільної та подальшої стійкості поліпшить основне завдання Альянсу щодо кризового регулювання. Отже, НАТО може зробити більше, щоб привнести свій неперевершений досвід як альянсу стійких демократій у виконання свого третього ключового завдання – безпека на основі співробітництва [8, р. 16].

Список використаної літератури

1. Democratic Resilience is Foundational to the Alliance. Testimony by Daniel S. Hamilton before the NATO Parliamentary Assembly May 2021. URL: <https://cutt.ly/wHFpyxk>
2. Deterrence and defence. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_133127.htm?selectedLocale=en
3. Forward Resilience: Protecting Society In An Interconnected World / Daniel S. Hamilton, ed., Washington, DC: Johns Hopkins University School of Advanced International Studies. 2017. URL: <https://transatlanticrelations.org/publications/forward-resilience-protecting-society-in-an-interconnected-world/>
4. Maigre M. NATO's Role in Global Cyber Security. URL: <https://www.gmfus.org/news/natos-role-global-cyber-security>
5. NATO 2022 Strategic Concept. URL: <https://www.nato.int/strategic-concept/>
6. NATO's Strategic Concept 2010. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_82705.htm
7. Net Assessment: Knowledge, Experience and Implications for NATO – Research Division Webinar. URL: <https://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=1539>
8. One Plus Four: Charting NATO's Future in an Age of Disruption. NATO Task Force Report / Daniel S. Hamilton and Hans Binnendijk, Editors. 2022. 34 p. URL: <https://www.transatlantic.org/wp-content/uploads/2022/02/NATO-TF-SC-final-feb-16-2022.pdf>
9. The North Atlantic Treaty. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=en
10. Ukraine to be accepted as a Contributing Participant to NATO CCDCOE. URL: <https://ccdcoe.org/news/2022/ukraine-to-be-accepted-as-a-contributing-participant-to-nato-ccdcoe/>